

Brottsoffer

Sammanfattning

I detta ärende föreslår utskottet att riksdagen antar två lagförslag som syftar till att förbättra stödet till brottsoffer. Det ena förslaget innebär att möjligheterna att förordna sådant biträde utvidgas till att avse samtliga brott där det ingår fängelse i straffskalan. Det andra lagförslaget innebär att det slås fast att kommunerna har ett ansvar för alla kommuninvånare som utsatts för brott och som behöver stöd och hjälp.

I ärendet behandlar utskottet också motioner som väckts med anledning av propositionen och motioner som väckts under den allmänna motionstiden år 2000 samt ett motionsyrkande som väckts med anledning av regeringens proposition Ny socialtjänstlag m.m. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

I ärendet finns 17 reservationer från (m), (kd), (c), (fp) och (mp) samt ett särskilt yttrande från (m).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Propositionens huvudsakliga innehåll	7
Utskottets överväganden	9
Inledning.....	9
Strategi för stödet till brottsoffer	9
Målsägandebiträde och stödperson.....	11
Socialtjänsten och brottsoffren	13
Information till brottsoffer.....	14
Utbildning för personal inom rättsväsendet.....	16
Brott mot barn	17
Brottsskadeersättning	19
Vittnesstöd.....	21
Resursfrågor	22
Övrigt	23
Besöksförbud.....	23
Unga brottsoffer.....	24
Målsägandens rätt att yttra sig	24
Reservationer.....	26
1. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2) (m).....	26
2. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2) (kd).....	27
3. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2) (c)	27
4. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2) (fp).....	28
5. Målsägandebiträde och stödperson (punkt 3) (c, fp).....	28
6. Socialtjänsten och brottsoffren (punkt 5) (fp, mp).....	29
7. Information till brottsoffer (punkt 6) (kd, c, fp).....	29
8. Utbildning för personal inom rättsväsendet (punkt 7) (kd, fp)	30
9. Brott mot barn (punkt 8) (m, kd)	30
10. Brott mot barn (punkt 8) (fp).....	31
11. Brottsskadeersättning (punkt 9) (m)	31
12. Brottsskadeersättning (punkt 9) (fp).....	32
13. Vittnesstöd (punkt 10) (m, kd, c, fp).....	32
14. Resursfrågor (punkt 11) (m, kd, c)	33
15. Besöksförbud (punkt 12) (m, fp)	34
16. Unga brottsoffer (punkt 13) (fp).....	34
17. Målsägandens rätt att yttra sig (punkt 14) (m).....	35
Särskilt yttrande.....	36
Information till brottsoffer (punkt 6) (m)	36

Bilagor

1. Förteckning över behandlade förslag	37
Propositionen	37
Följdmotioner.....	37
Motion väckt med anledning av proposition 2000/01:80	39
Motioner från allmänna motionstiden	39
2. Regeringens lagförslag.....	43

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Brottsofferutredningens förslag

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju903, 2000/01:Ju908 och 2000/01:Ju930 yrkande 3.

2. Strategi för stödet till brottsoffer

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju12 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Ju13 yrkande 1, 2000/01:Ju14 yrkande 1, 2000/01:Ju914 yrkande 5 och 2000/01:Ju933 yrkande 21.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (kd)

Reservation 3 (c)

Reservation 4 (fp)

3. Målsägandebitråde och stödperson

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju13 yrkande 4, 2000/01:So545 yrkande 16 och 2000/01:A812 yrkande 23.

Reservation 5 (c, fp)

4. Lagregleringen av målsägandebitråde

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebitråde.

5. Socialtjänsten och brottsoffren

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620). Därmed bifaller riksdagen regeringens proposition 2000/01:79 i denna del och avslår motionerna 2000/01:Ju13 yrkande 3, 2000/01:Ju15 yrkande 1, 2000/01:So53 yrkande 2, 2000/01:So450 yrkande 7, 2000/01:So502 och 2000/01:So505.

Reservation 6 (fp, mp)

6. Information till brottsoffer

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju11 yrkande 3, 2000/01:Ju12 yrkande 4, 2000/01:Ju13 yrkande 2 och 2000/01:Ju15 yrkande 5.

Reservation 7 (kd, c, fp)

7. Utbildning för personal inom rättsväsendet

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju15 yrkande 6, 2000/01:Ju912 yrkande 2, 2000/01:Ju913 yrkande 3 och 2000/01:A812 yrkande 19.

Reservation 8 (kd, fp)

8. Brottn mot barn

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju11 yrkande 2, 2000/01:Ju224, 2000/01:Ju918, 2000/01:Ju921 yrkande 4, 2000/01:Ju923, 2000/01:Ju924 och 2000/01:Ju927 yrkande 6.

Reservation 9 (m, kd)

Reservation 10 (fp)

9. Brottskadeersättning

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju906 yrkande 1 och 2000/01:Ju922.

Reservation 11 (m)

Reservation 12 (fp)

10. Vittnesstöd

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju15 yrkande 4, 2000/01:Ju730, 2000/01:Ju913 yrkande 13, 2000/01:Ju930 yrkande 10 och 2000/01:Ju933 yrkande 17.

Reservation 13 (m, kd, c, fp)

11. Resursfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju11 yrkandena 1, 4 och 5, 2000/01:Ju12 yrkande 3, 2000/01:Ju14 yrkande 2 och 2000/01:Ju410.

Reservation 14 (m, kd, c)

12. Besöksförbud

Riksdagen avslår motion 2000/01:Ju15 yrkandena 2 och 3.

Reservation 15 (m, fp)

13. Unga brottsoffer

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju812 och 2000/01:Ju904.

Reservation 16 (fp)

14. Målsägandens rätt att yttra sig

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju911 yrkande 18 och 2000/01:Ju930 yrkande 12.

Reservation 17 (m)

Stockholm den 24 april 2001

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Reinfeldt

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Reinfeldt (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Ingemar Vänerlöv (kd), Ann-Marie Fagerström (s), Maud Ekendahl (m), Helena Zakariasén (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Anita Sidén (m), Sture Arnesson (v) och Staffan Werme (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Våren 1995 föreslog utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (bet. 1994/95:JuU13) ett tillkännagivande om att det behövdes en utvärdering av de åtgärder som vidtagits på brottsofferområdet under den senaste tioårsperioden.

Regeringen beslutade i juni samma år att tillkalla en särskild utredare med uppgift att genomföra utvärderingen. Utredningen, som antog namnet Brottsofferutredningen, redovisade sitt uppdrag i betänkandet Brottsoffer – Vad har gjorts? Vad bör göras? (SOU 1998:40). Betänkandet har remissbehandlats, och en sammanställning av svaren finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju98/1237).

Vissa av utredningens förslag har redan behandlats i andra sammanhang. Detta gäller bl.a. höjningen av avgiften till brottsofferfonden, som genomfördes våren 1999 (bet. 1998/99:FiU27, JuU4y).

Regeringens förslag i detta ärende bygger på Brottsofferutredningens övriga förslag och remissbehandlingen av dem.

Lagrådet hade i sitt yttrande över de framlagda förslagen ingen erinran mot dem.

Regeringens lagförslag finns i *bilaga 2*.

I detta betänkande behandlar utskottet dels regeringens proposition, dels de motioner som väckts med anledningen av den, dels ett antal motioner från den allmänna motionstiden år 2000 och dels ett motionsyrkande som väckts med anledning av regeringens proposition Ny socialtjänstlag m.m. (prop. 2000/01:80).

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen behandlar åtgärder för att förbättra stödet till dem som utsatts för brott.

Det föreslås att rätten till målsägandebitråde utvidgas genom att begränsningen till brott enligt brottsbalken i 1 § punkt 3 lagen (1988:609) om målsägandebitråde tas bort. Genom en sådan ändring blir det möjligt för domstolen att i alla mål som kan ge fängelse pröva om förutsättningarna för förordnande av målsägandebitråde är uppfyllda. Det blir exempelvis möjligt för en domstol att förordna målsägandebitråde vid överträdelse av besöksförbud.

Socialtjänsten har en viktig roll att fylla när det gäller samhällets stöd till brottsoffer. För att lyfta fram och förtydliga detta ansvar föreslås att socialtjänstlagen (1980:620) kompletteras så att det klart framgår att socialtjänsten har ett ansvar för alla kommuninnevånare som har utsatts för brott och som behöver stöd och hjälp.

I propositionen behandlas, utöver de föreslagna lagändringarna, även andra åtgärder som regeringen bedömer nödvändiga för att förbättra stödet till brottsoffer. Bland annat redovisas ett antal förordningsändringar som regeringen avser genomföra för att ytterligare förbättra informationen och stödet till brottsoffer. Vidare aviseras ett antal myndighetsgemensamma och myndighetsspecifika uppdrag. Regeringen presenterar även en strategi för det fortsatta brottsofferarbetet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

Utskottets överväganden

Inledning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser att motionsyrkanden som går ut på att Brottsofferutredningens förslag skall läggas till grund för lagstiftning är tillgodosedda, och utskottet föreslår att riksdagen avslår dem.

Brottsoffrens behov av skydd och stöd har under de senaste två decennierna varit föremål för en mängd olika utredningar och förslag. Brottsofferutredningen tillsattes bl.a. i syfte att åstadkomma en utvärdering av det lagstiftningsarbete m.m. som ägt rum.

Utskottet konstaterar att den nu föreliggande propositionen grundas på förslagen i Brottsofferutredningens betänkande, och utskottet välkomnar regeringens förslag. Mot denna bakgrund anser utskottet att önskemålen om lagstiftning m.m. utifrån utredningens betänkande som förs fram i motionerna Ju908 och Ju930 (båda m) är tillgodosedda. Inte heller är utskottet i dagsläget berett att – såsom förespråkas i motion Ju903 (kd) – förorda att ett nytt omfattande utredningsarbete sätts i gång.

Sammantaget innebär det anförda att riksdagen bör avslå motionerna Ju903 och Ju908 samt motion Ju930 i här aktuell del. Till enskildheter i propositionen återkommer utskottet i det följande.

Strategi för stödet till brottsoffer

Utskottets förslag i korthet

Utskottet konstaterar att det inte behövs några åtgärder från riksdagens sida med anledning av motioner som tar upp rättsväsendets betydelse för brottsoffren, behovet av ett gott bemötande, myndighetssamverkan och internationella åtaganden. Jämför reservationerna 1 (m), 2 (kd), 3 (c) och 4 (fp).

I propositionen presenterar regeringen en strategi för stödet till brottsoffren. Strategin bygger, som utskottet tolkar det, på tanken att hela samhället måste engageras. Det handlar bl.a. om förbättrat samarbete mellan rättsväsendets myndigheter, utbildningsinsatser och forskning. Socialtjänstens uppgifter skall förtydligas och ett ökat stöd skall ges till vittnen och målsägande.

I flera motioner hävdas att arbetet med att stödja brottsoffer bör bygga på delvis andra utgångspunkter än dem som ligger till grund för regeringens strategi. Sålunda hävdas i motion Ju14 (m) att det bästa skyddet för brottsoffren är en fungerande rättsstat. Motionären bakom Ju13 (m) är inne på lik-

nande tankar och menar att brottsoffren gagnas bäst om fler brott klaras upp. I motion Ju933 (fp) understryks vikten av att rättsväsendets bemötande av brottsoffren inte får leda till att situationen för honom eller henne förvärras. I motion Ju12 (c) hävdas att det bör införas en s.k. nollvision för våld mot kvinnor och barn. I motionen understryks också vikten av samverkan mellan berörda myndigheter. Slutligen framhåller motionärerna bakom Ju914 (kd) att Sverige måste leva upp till FN:s deklaration om brottsoffrens rättigheter.

Förenta nationernas deklaration om brottsoffers rättigheter upprättades år 1985. I deklarationen anges vissa grundläggande principer som skall gälla för brottsoffer. Dessa avser rätten till ersättning från gärningsmannen, rätten till ersättning från staten, rätten till erforderlig materiell, medicinsk, psykologisk och social hjälp samt rätten till den egna processen. I deklarationen understryks vidare att ett brottsoffer skall behandlas med medkänsla och respekt samt skyddas av rättsordningen. Ett brottsoffer bör snabbt och enkelt kunna få gottgörelse. Brottsoffer skall få information om sina rättigheter och få det stöd de behöver under rättsprocessen.

Har ett brottsoffer fått betydande kroppsskada eller nedsatt hälsa till följd av ett allvarligt brott och inte kan få ersättning från gärningsmannen eller från annat håll bör, enligt deklarationen, staten ersätta offret. Staten bör vidare i sådana fall ersätta anhöriga till en person som har avlidit eller blivit arbetsoförmögen genom brott.

Enligt deklarationen bör ett brottsoffer få materiell, medicinsk, psykologisk och social hjälp av staten eller på annat sätt. Personal som kommer i kontakt med brottsoffer bör få utbildning och instruktioner för att kunna bemöta brottsoffer på ett lämpligt sätt.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att utskottet naturligtvis delar uppfattningen i motionerna Ju13 och Ju14 att det är av vikt inte minst för brottsoffren med ett väl fungerande rättsväsende, vilket bl.a. innebär att de som begår brott identifieras och lagförs. En av de viktigaste uppgifterna för myndigheterna inom rättsväsendet är ju att minska brottsligheten och öka tryggheten hos medborgarna. I flera sammanhang har riksdagen också klargjort att det är viktigt att fler brott klaras upp. Här tänker utskottet bl.a. på att detta i budgetsammanhang framhållits som en prioriterad uppgift (bet. 2000/01:JuU1 s. 29 f).

Vikten av att åtgärder vidtas för att t.ex. klara upp fler brott får dock inte skymma det faktum att åtgärder som är direkt inriktade på att ge brottsoffren stöd också behövs. Här handlar det som regeringen anför i hög utsträckning om att förändra attityder. Som framhålls i motion Ju933 är det inte acceptabelt att brottsoffrets kontakter med rättsväsendet innebär att det trauma som brottet medfört förvärras. Här är utbildningsfrågor särskilt viktiga, något som utskottet återkommer till längre fram i betänkandet.

Det finns också som påpekas i motion Ju12 anledning att ägna behovet av samordning särskild uppmärksamhet. Brottsoffren kommer ju i kontakt med flera olika länkar i rättskedjan och kan emellanåt ha svårt att se de olika roller som myndigheterna har. Ur ett medborgarperspektiv saknas också för det

mesta anledning att fundera över vilken av de olika instanserna som ser till att ärendet förs fram, att ersättning betalas m.m. Här vilar således ett stort ansvar på de anställda att vara tillmötesgående när det gäller information om framför allt förfarandet. Myndighetssamverkan – särskilt mellan polisen och åklagarverksamheten – framstår här som angelägen, något som regeringen också uppmärksammat; enligt regeringens planer kommer ett uppdrag till Rikspolisstyrelsen m.fl. myndigheter att beslutas i samband med regleringsbrevet för år 2002.

Av det anförda framgår att ett förbättrat stöd till brottsoffren kräver åtgärder på bred front. Något behov av att riksdagen – såsom föreslås i motion Ju12 – beslutar om en nollvision avseende brott mot kvinnor och barn finns alltså inte. I stället behövs konkreta åtgärder. Som framgår längre fram i betänkandet vidtas det också åtgärder på flera olika håll, varav vissa direkt tar sikte på brott mot kvinnor och barn.

Vad slutligen gäller frågan om FN:s deklaration om brottsoffrens rättigheter kan utskottet, i likhet med vad utskottet uttalade förra våren (bet. 1999/2000:JuU23 s. 11), inte finna annat än att Sverige i allt väsentligt följer den. Här vill utskottet framhålla reglerna om skadestånd på grund av brott, möjligheterna att erhålla brottskadeersättning, att få målsägandebitråde förordnat och givetvis själva straffprocessens uppbyggnad.

Sammantaget innebär det anförda att utskottet inte ser något behov av att riksdagen vidtar några åtgärder med anledning av motionerna. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju12, Ju13, Ju14, Ju914 och Ju933 i här aktuella delar.

Målsägandebitråde och stödperson

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar ett förslag från regeringen som innebär utvidgade möjligheter att förordna målsägandebitråde. Vidare föreslår utskottet att riksdagen avslår ett motionsyrkande om att efterlevande som inte är målsägande skall kunna få ett målsägandebitråde förordnat för sig. Slutligen föreslår utskottet att riksdagen avslår motionsyrkanden om att domstolarna utöver målsägandebitråde skall kunna förordna stödpersoner för målsägande. Jämför reservation 5 (c, fp).

Regeringen föreslår en ändring i lagen (1988:609) om målsägandebitråde som innebär att ett sådant biträde skall kunna förordnas även för brott som inte tas upp i brottsbalken. Som en grundläggande förutsättning gäller dock såsom tidigare bl.a. att fängelse skall ingå i straffskalan. Med den föreslagna ändringen blir det möjligt att förordna ett målsägandebitråde t.ex. när åtalet gäller överträdelse av besöksförbud.

Utskottet ser regeringens förslag som ett välkommet steg för att förbättra skyddet för brottsoffren. Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag.

I motionerna So545 (c) och A812 (fp) efterfrågas en möjlighet för domstol att också kunna förordna en särskild stödperson i mål om brott på vilket fängelse kan följa. Motionsönskemålen bygger på ett förslag från Brottsofferutredningen.

Gällande bestämmelser innebär att målsäganden, om han eller hon skall höras med anledning av åklagarens talan, får ha med sig en stödperson under rättegången (20 kap. 15 § rättegångsbalken). En stödperson har också rätt att närvara vid förhör under förundersökningen, om inte närvaron är till men för utredningen (23 kap. 10 § rättegångsbalken). Stödpersonen är till skillnad från målsägandebiträdet inte förordnad av rätten och har inte rätt till ersättning av allmänna medel.

Regeringen gör bedömningen att utredningens förslag i denna del inte bör genomföras.

Utskottet kan i och för sig hålla med motionärerna om att målsäganden många gånger kan vara i behov av ett betydligt bättre personligt och kurativt stöd under och i samband med rättegången än vad som i dag tillhandahålls. Emellertid är det en uppgift för målsägandebiträdet att vid sidan av den juridiska delen av sitt uppdrag lämna personligt och kurativt stöd till sin klient. Även om målsägandebiträdet inte är professionell i denna sin kurativa uppgift kan det stöd som denne lämnar ändå vara tillräckligt för att hjälpa de flesta målsägande att klara av pressande situationer under rättegången.

Om målsäganden till följd av den psykiskt påfrestande situationen behöver ett mer kurativt stöd än målsägandebiträdet kan erbjuda tillgodoses detta bäst av målsägandens sociala nätverk, vänner och anhöriga. Insatser från frivilligorganisationer kan också ha stor betydelse i sådana sammanhang. Stödet från personer som frivilligt engagerar sig, som kanske själva har upplevt liknande situationer, kan vara väl så värdefullt som en av domstolen förordnad stödperson. Har målsäganden dessutom ett mer kvalificerat behov av kurativt stöd är sannolikt inte insatser i samband med själva domstolsförhandlingarna tillräckliga. Stöd måste då kunna erbjudas såväl före som efter dessa förhandlingar. Även här kan frivilligorganisationernas insatser ha stor betydelse, men behövs professionella kurativa insatser är det främst en uppgift för socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Sammantaget innebär det anförda att vad målsäganden skall kunna förvänta sig av *rättsväsendet* är ett professionellt bemötande och stöd av målsägandebiträdet. Ytterligare kurativa insatser bör ske från anhöriga, frivilligorganisationer, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården. Att ge domstolarna en möjlighet att förordna en stödperson är enligt utskottets mening alltså inte rätt väg att gå. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna So545 och A812 i här aktuella delar.

I motion Ju13 (m) efterfrågas en möjlighet att förordna målsägandebiträde för efterlevande. Också detta motionsönskemål bygger på ett förslag från Brottsofferutredningen.

Regeringen har gjort bedömningen att utredningens förslag inte bör genomföras.

För att målsägandebiträde skall kunna förordnas krävs först och främst att den som skall ha biträdet kan betraktas som målsägande. Av 20 kap. 8 § fjärde stycke rättegångsbalken följer att målsägande är den mot vilken brott har blivit begånget eller som därav blivit förnärad eller lidit skada. För att målsägandebiträde skall kunna förordnas krävs vidare, såvitt nu är i fråga, att det med hänsyn till målsägandens personliga relation till den misstänkte eller andra omständigheter kan antas att målsäganden har behov av sådant biträde.

I propositionen anför regeringen att det i flera uppmärksammade rättegångar på senare år förekommit att målsägandebiträde förordnats för efterlevande, exempelvis den s.k. Stureplansrättegången, rättegången efter mordet i Malexander och brandrättegången i Göteborg.

Utskottet avstyrkte liknande yrkanden om målsägandebiträde för efterlevande våren 2000 (bet. 1996/97:JuU11 s. 22 f). Utskottet hänvisade till den då pågående beredningen av Brottsofferutredningens betänkande.

Utskottet håller med om att efterlevande kan ha behov av stöd i samband med rättegången. Det förekommer också i den praktiska rättstillämpningen att efterlevande fått ett målsägandebiträde förordnat. Att införa en möjlighet att förordna målsägandebiträde för den som inte kan betraktas som målsägande framstår emellertid, som regeringen anför, principiellt tveksamt. Utskottet noterar att regeringen i propositionen aviserar en översyn av målsägandebiträdesinstitutet. Översynen bör avvaktas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju13 i denna del.

Socialtjänsten och brottsoffren

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i socialtjänstlagen. Förslaget innebär att det slås fast att kommunerna har ett ansvar för att alla kommuninvånare som utsatts för brott får stöd och hjälp. Vidare föreslår utskottet att riksdagen avslår motionsyrkanden som rör frågan om hur detta ansvar skall regleras. Jämför reservation 6 (fp, mp).

I 8 a § socialtjänstlagen (1980:620) föreskrivs att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation. Bestämmelsen infördes genom lagstiftning våren 1998.

Regeringen föreslår en ändring i socialtjänstlagen som innebär att det slås fast att kommunerna har ett ansvar för alla kommuninvånare som utsatts för brott och som behöver stöd och hjälp.

I motion Ju13 (m) begärs att också barn och ungdomar skall nämnas som en grupp av brottsoffer vars behov särskilt skall beaktas. I motionerna Ju15 (fp), So53 (mp), So450 (mp), So502 (s) och So505 (v) efterfrågas ett tydligare ansvar för socialtjänsten när det gäller att stödja kvinnor som utsatts för brott.

Utskottet har inget att invända mot att socialtjänstens ansvar för *samtliga* brottsoffer klargörs. Utskottet ser mot bakgrund av den föreslagna lagändringen inget behov av att omnämna även barn och ungdomar som en grupp av brottsoffer vars behov särskilt skall beaktas.

Det kan naturligtvis – som motionären bakom Ju13 hävdar – göras gällande att den föreslagna lagändringen som en konsekvens bör leda till att något särskilt omnämnande av kvinnor inte bör göras i den aktuella bestämmelsen. Utskottet är emellertid inte berett att förorda en sådan ändring. Här vill utskottet påpeka att bakgrunden till att kvinnor nämns särskilt i den aktuella paragrafen är att Kvinnovaldscommissionen i sitt arbete fann så stora brister i socialtjänstens arbete med frågor som rörde våld mot kvinnor att det bedömdes som nödvändigt att klargöra kommunernas ansvar i detta hänseende. Enligt regeringen finns det fortfarande brister inom socialtjänsten i detta avseende. Utskottet vill därför understryka vikten av fortsatt metodutveckling liksom att barns utsatta situation när det förekommer våld i familjen bör uppmärksammas särskilt.

Vad slutligen gäller yrkandena om ett tydligare ansvar vill utskottet framhålla att socialtjänstlagen föreskriver att kommunerna har det yttersta ansvaret för att de människor som vistas i kommunerna får det stöd och den hjälp de behöver. Utskottet ser inget behov av ett sådant förtydligande som efterfrågas.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i socialtjänstlagen och avslår motionerna Ju13, Ju15, So53 och So450 i här aktuella delar samt motionerna So502 och So505.

Information till brottsoffer

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som rör rättsväsendets information till dem som utsatts för brott. Utskottet hänvisar till kommande ändringar i förundersökningskungörelsen och metodutvecklingsarbete inom åklagarväsendet. Jämför reservation 7 (kd, c, fp).

Reglerna om vad målsäganden skall informeras om finns i förundersökningskungörelsen (1947:948). Målsäganden skall om möjligt underrättas om att åklagaren kan föra talan om enskilt anspråk och om möjligheterna till brotts-

skadeersättning. I samband med det bör på lämpligt sätt upplysning lämnas om de regler som gäller för handläggningen av sådana anspråk. Målsägande skall också i tillämpliga fall informeras om reglerna om målsägandebiträde och besöksförbud. I lämplig utsträckning skall också information ges om reglerna om stödperson, möjligheterna till rättshjälp och rådgivning samt om vilka myndigheter, organisationer och andra som kan lämna stöd och hjälp. Målsäganden skall också tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om vissa beslut i ärendet samt om tidpunkt för huvudförhandling och dom i målet.

I propositionen aviseras en ändring i förundersökningskungörelsen. Ändringen går ut på att informationen om det stöd som finns att få från bl.a. ideella brottsofferorganisationer bör lämnas i betydligt större utsträckning än vad som synes vara fallet i dag. Bakgrunden till ändringen är att det från bl.a. Brottsofferjourernas riksförbund framförts att de brottsoffer som jourerna möter ofta inte har fått information om var man kan få stöd och hjälp. Den aviserade förordningsändringen kommer att ha som utgångspunkt att informationen i fråga skall lämnas till målsäganden, såvida det inte är uppenbart att informationen inte behövs.

I motion Ju11 (kd) hävdas att polisen bör vara skyldig att fråga brottsoffer om de vill ha stöd från ideella organisationer, såvida det inte är omöjligt eller olämpligt. I motion Ju15 (fp) anförs att polisen skall informera stödorganisationer om brottsoffret, såvida det inte är olämpligt eller omöjligt.

Bakgrunden till motionsyrkandena är ett resonemang i propositionen som avser frågan om polisen – förutom att lämna information till målsäganden – också skall underrätta brottsofferjourerna om dem som anmält att de utsatts för brott. Regeringen tar avstånd från den tanken men uttalar i sammanhanget att det är önskvärt att polisen i samband med att den fullgör den aviserade informationskyldigheten gentemot målsäganden frågar om denne vill att polisen skall kontakta en stödorganisation.

Utskottet kan i och för sig ha förståelse för att en ordning innebärande att polisen regelmässigt också skall underrätta stödorganisationer om att det finns ett brottsoffer vid ett första påseende kan framstå som lockande. Svårigheterna är emellertid betydande. Bestämmelserna i sekretesslagen innebär här bl.a. att de aktuella uppgifterna inte får lämnas ut om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men. Man kan inte utgå från att alla brottsoffer vill att polisen skall vidarebefordra uppgifter om dem till exempelvis en lokal brottsofferjour, även om syftet är att brottsoffret skall erbjudas stöd och hjälp. Utskottet delar alltså inte den uppfattning som kommer till uttryck i motion Ju15. I denna del bör motionen avslås av riksdagen.

Ett sätt att lösa dilemmat med sekretessen kan vara att, som regeringen anför, polisen frågar brottsoffret om han eller hon vill ha stöd och i så fall vidarebefordra uppgifterna. Här rör det sig emellertid om hur polisen bör hantera ett praktiskt problem. Frågan lämpar sig inte för några generella uttalanden

från riksdagen. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju11 i denna del.

I motion Ju12 (c) riktas kritik mot att åklagaren ofta inte träffar målsäganden förrän vid huvudförhandlingen. I motion Ju13 (m) anförs att åklagaren bör ta initiativ till sådana kontakter.

Utskottet vill inledningsvis påpeka att det i propositionen aviseras en ändring i förundersökningskungörelsen innebärande att åklagarna skall informera målsäganden om att åtal väckts. Tanken är bl.a. att tillgodose den kritik som går ut på att många brottsoffer träffar åklagaren först i samband med rättegången. Genom att införa en skyldighet att informera om att åtal har beslutats skapas på ett tidigare stadium en naturlig kontaktväg mellan åklagarkammaren och målsäganden. Härtill kommer att Riksåklagaren förutskickat att en metodhandbok kommer att utarbetas. Handboken kommer bl.a. att behandla frågan om hur åklagaren bör förhålla sig till brottsoffer före och i samband med huvudförhandling. I den kommer det tydligare att framgå att en åklagare som huvudregel alltid bör vara tillmötesgående när det gäller önskemål från målsäganden om att träffa eller tala med honom eller henne innan huvudförhandling. I likhet med regeringen ser utskottet ingen anledning att nu förorda att åklagarens kontakter med målsäganden författningsregleras.

Utskottet anser att önskemålen i motionerna Ju12 och Ju13 i allt väsentligt får anses vara tillgodosedda. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju12 och Ju13 i här aktuella delar.

Utbildning för personal inom rättsväsendet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som tar sikte på att genom utbildning förbättra rättsväsendets bemötande av brottsoffren. Utskottet hänvisar till rådande utbildningsplaner och aviserade myndighetsuppdrag. Jämför reservation 8 (kd, fp).

I några motioner tas upp frågor om utbildning för dem som kommer i kontakt med brottsoffer. I motion Ju15 (fp) efterfrågas sålunda att brottsofferfrågor bör tas upp i polis- och juristutbildningarna. Liknande synpunkter framförs i motionerna Ju912 (c), Ju913 (kd) och A812 (fp).

Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren och Domstolsverket kommer enligt vad som anförs i propositionen var och en att få i uppdrag att i samverkan med Brottsoffermyndigheten genomföra utbildning i brottsofferfrågor för personal som ännu inte genomgått sådan särskild utbildning. Samma myndigheter kommer också att få i uppdrag att ta fram handlingsplaner för hur respektive myndighet i framtiden skall arbeta för att se till att berättigade krav från brottsoffren på polis, åklagar- och domstolsväsendena uppfylls. Myndigheternas handlingsplaner kommer att krävas in i samband med årsredovisningen för år 2001.

Av studiehandboken för polisprogrammet avseende läsåret 2000/2001 framgår att brottsofferfrågor ingår i den beteendevetenskapliga grundkursen om 10 poäng. Ett av målen med den kursen är att den studerande skall ha förvärvat insikt i utsatta gruppers situation och samhällets insatser för stöd och hjälp. Kunskap om och förståelse för brottsoffrens ställning och rättigheter utgör dessutom ett av målen för kursmomentet rörande utredningsverksamhet, som omfattar 20 poäng.

Såvitt gäller juristutbildningen följer av examensordningen att studenten skall ha förvärvat kunskaper om hur fysiskt och psykiskt våld påverkar kvinnor och män.

Utskottet anser att bemötandet av brottsoffren är av utomordentligt stor betydelse för rättsväsendet. Som framhålls i motionerna måste samhällets bemötande vara sådant att kontakterna med rättsväsendet inte medför att brottsoffrens redan utsatta situation förvärras. Men det är inte bara ur brottsoffrens perspektiv som det är viktigt med ett gott bemötande. Om människor får intrycket att rättsväsendets representanter nonchalerar eller bagatelliserar vissa typer av brott finns det en uppenbar risk att förtroendet för rättsväsendet minskar.

I stor utsträckning är frågan om bemötandet en fråga om attityder. Det är därför av grundläggande betydelse att rättsväsendets representanter har relevant utbildning i hithörande ämnen. Viss utbildning finns redan men mot bakgrund av utbildningens stora betydelse är det glädjande att regeringen i propositionen aviserat olika myndighetsuppdrag som är inriktade just på att förbättra kunskaperna om brottsoffer för berörda yrkesgrupper. Motionsönskemålen får därmed anses vara tillgodosedda. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju15, Ju912, Ju913 och A812 i här aktuella delar.

Brott mot barn

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som tar upp olika frågor rörande brott mot barn. I huvudsak hänvisar utskottet till beredningen av förslag som lagts fram av Kommittén mot barnmisshandel. Jämför reservationerna 9 (m, kd) och 10 (fp).

Frågor om brott mot barn tas upp i flera motioner. I motionerna Ju918 (c, m, v, kd, fp, mp) och Ju921 (c) efterfrågas i allmänna ordalag åtgärder mot barnmisshandel. I motionerna Ju11 (kd) och Ju927 (m) påpekas att barn bör kunna förhöras vid fler än ett tillfälle. I motion Ju224 (c, m, v, kd, fp, mp) begärs bättre rutiner för hur polisen skall hantera situationen att det finns barn i en familj där misshandel förekommit. I motion Ju923 (s) understryks vikten av åtgärder mot kommersiell sexuell exploatering av barn. Slutligen efterfrågas i motion Ju924 (s) bättre statistik om brott mot barn.

Kommittén mot barnmisshandel har i sitt delbetänkande Barnmisshandel – Polisens och åklagarnas handläggningstider och arbetsmetoder (SOU 2000:42) övervägt de frågor som tas upp i motionerna. Flera av förslagen handlar om utbildning och handledning. Kommittén föreslår en förändring av grundutbildningen för poliser som ger alla poliser kunskap om barnkonventionens budskap, hur man bemöter barn samt hur man hanterar de särskilda frågor som kommer upp i ärenden där barn är inblandade. Vidare föreslår kommittén att det på central nivå skall finnas utbildning som tar sikte på att vidareutbilda poliser i att handlägga barnmisshandelsärenden. Vidareutbildning och kontinuerlig fortbildning föreslås också för åklagare. Ett annat av kommitténs förslag är att centrala riktlinjer eller liknande utfärdas för att tillförsäkra barnutredare över hela landet samma möjligheter till kontinuerlig handledning.

Andra förslag från kommittén tar sikte på utredningsförfarandet. Här föreslås att förundersökningskungörelsen ändras så att förhör med barn bör hållas av en person med särskild kompetens och fallenhet för uppgiften. Vidare föreslår kommittén att reglerna om hur många gånger ett barn skall kunna förhöras ändras så att frågan skall avgöras i varje enskilt fall med hänsyn till utredningens art och barnets bästa. Ett annat förslag tar sikte på behovet av att säkerställa goda förhörmiljöer. I denna del har kommittén också föreslagit att Rikspolisstyrelsen ges i uppdrag att utfärda de centrala riktlinjer som behövs för att säkerställa att en anmälan enligt 71 § socialtjänstlagen görs om barn i familjer där misshandel förekommer.

Kommitténs förslag bereds i Regeringskansliet och en proposition planeras till våren 2002.

Här bör även nämnas att Sexualbrottskommittén i sitt betänkande Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14) bl.a. föreslagit att det skall införas ett nytt brott, handel med barn för sexuella ändamål. Betänkandet är för närvarande ute på remiss.

Utskottet har behandlat liknande yrkanden förut (se bet. 1999/2000:JuU4 s. 18 f i fråga om förhör med barn och bet. 1998/99:JuU26 s. 20 f där det handlade om stöd till barn som utsatts för sexuella övergrepp).

Utskottet anser att det är viktigt att uppmärksamma barn som offer för brott ytterligare. Frågor om särskild kompetens och frågor om hur förhören skall gå till är av central betydelse i de nu aktuella utredningarna. Här tänker utskottet inte bara på att barnen inte får ta skada av förfarandet utan också på att utredningen bedrivs på ett sådant sätt att bevisning om brottet kan säkras. Den sistnämnda frågan erbjuder särskilda svårigheter när det gäller ärenden där barn, särskilt små barn, misstänks ha varit utsatta för brott. Mot den bakgrunden är det positivt att såväl Kommittén mot barnmisshandel som Sexualbrottskommittén lagt fram flera förslag till förändringar. Utskottet vill emellertid inte föregripa beredningen av dessa förslag. När det slutligen gäller frågan om statistik vill utskottet påpeka att kriminalstatistiken innehåller särredovisning av misshandel, våldtäkt och sexuellt tvång mot barn under 15 år.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju11, Ju224, Ju918, Ju921, Ju923 och Ju924 och Ju927 i här aktuella delar.

Brottskadeersättning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett motionsyrkande som går ut på att det i brottskadelagen skall slås fast att den som utsatt sig för fara utomlands i samband med internationella uppdrag inte bör ha rätt till brottskadeersättning. Jämför reservation 11 (m).

Vidare föreslår utskottet att riksdagen avslår en motion vari begärs en översyn av Brottsoffermyndighetens praxis i förhållande till domstolarnas avgöranden när det gäller skadestånd. Jämför reservation 12 (fp).

Den som skadats av ett brott kan kräva skadestånd av gärningsmannen. En talan om det kan handläggas tillsammans med själva åtalet. Vid sidan av möjligheten att kräva skadestånd från gärningsmannen finns möjligheter att av statsmedel få s.k. brottskadeersättning. Förutsättningarna för det anges i brottskadelagen (1978:413) och innebär sammanfattningsvis att ersättning kan betalas ut för personskada som någon lidit till följd av brott. Också för vissa andra typer av skada kan ersättning betalas. Frågor om brottskadeersättning prövas av Brottsoffermyndigheten.

I motion Ju906 (m) anförs att den som skadas vid farliga utlandsuppdrag såsom FN-tjänst, inte skall ha rätt till brottskadeersättning.

Enligt 1 § andra stycket brottskadelagen (1978:413) är lagen tillämplig vid personskada om ett brott begåtts utomlands mot någon som har hemvist i Sverige. Från lagens tillämpningsområde undantas dock sådana fall där brottet och den skadelidande har så ringa anknytning till Sverige att det inte är rimligt att skadan ersätts av svenska statsmedel.

I ett beslut den 1 november 1999 bedömde Brottsoffermyndigheten ett anspråk på ersättning som framställdes av en person som tjänstgjort i Georgien som militärobservatör för FN och som under uppdraget kidnappades, hölls fången under sex dygn och under den tiden vid fyra eller fem tillfällen hotades till livet med ett skarpladdat vapen.

Brottsoffermyndigheten gjorde bedömningen att den brottslighet som mannen utsatts för hade ett nära samband med dels hans tjänstgöring som militärobservatör, dels den situation som rådde i Georgien vid tillfället. Mot den bakgrunden fann Brottsoffermyndigheten att brotten hade sådan ringa anknytning till Sverige som åsyftas i undantagsbestämmelsen. När det sedan gällde den skadelidandes anknytning till Sverige noterade Brottsoffermyndigheten att mannen i fråga hade hemvist i Sverige och att en svensk myndighet var hans arbetsgivare. Detta innebar, anförde myndigheten, en stark anknytning till Sverige. Å andra sidan fullgjorde han ett uppdrag utomlands och

befann sig i Georgien för FN:s räkning. I den egenskapen hade han, enligt Brottsoffermyndighetens bedömning, ringa anknytning till Sverige vid den aktuella tidpunkten.

Sammantaget fann Brottsoffermyndigheten att brottsskadelagen inte var tillämplig och avlog anspråket på ersättning. Ärendet avgjordes i den nämnd som har till uppgift att pröva ärenden som är av principiell betydelse eller annars är av större vikt.

Utskottet konstaterar att det ankommer på Brottsoffermyndigheten, eller i förekommande fall på den till myndigheten knutna nämnden, att tolka och tillämpa reglerna i brottsskadelagen. I det ovan refererade avgörandet tillämpades ett undantag i lagen. Ställningstagandet har samma innebörd som motionsönskemålet. Utskottet anser att motionsönskemålet kan anses var tillgodosett, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju906 i denna del.

I motion Ju922 (fp) efterfrågas en ordning innebärande att Brottsoffermyndigheten skall vara skyldig att följa domstolarnas avgöranden vid prövningen av ansökningar om brottsskadeersättning.

Frågan om samspelet mellan bl.a. domstolarna och Brottsoffermyndigheten behandlas i regeringens proposition Ersättning för ideell skada (prop. 2000/01:68). Sammanfattningsvis görs bedömningen att samspelet fungerar bra.

Utskottet vill inledningsvis understryka vikten av att utgångspunkten bör vara att det är gärningsmannen som skall betala ersättningen till brottsoffret. För att underlätta för brottsoffret har det i 25 a förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. föreskrivits att dom om skadestånd skall sändas till kronofogdemyndigheten när avgörandet vunnit laga kraft. Det är först om svårigheter möter att få betalt som frågan hamnar på Brottsoffermyndighetens bord.

När det sedan gäller prövningen hos Brottsoffermyndigheten innebär reglerna i brottsskadelagen bl.a. att avräkning skall ske av vissa andra ersättningar. Vidare finns särskilda jämningsregler. I sammanhanget bör också framhållas att Högsta domstolens avgöranden i skadeståndsrättsliga frågor naturligtvis har betydelse för prövningen hos Brottsoffermyndigheten samtidigt som praxis hos myndigheten styr domstolarnas avgöranden när det saknats vägledande avgöranden från Högsta domstolen.

Sammantaget innebär det anförda att utskottet inte ser någon anledning att förorda en ordning innebärande att Brottsoffermyndigheten skulle åläggas att strikt följa domstolarnas avgöranden. Någon ytterligare utredning av frågan behövs inte heller. Riksdagen bör avslå motion Ju922.

Vittnesstöd

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som rör skyddet av och stödet till vittnen. Utskottet hänvisar till ett nyligen överlämnat nationellt handlingsprogram om skydd för bevispersoner samt pågående och kommande arbete inom domstolsväsendet med att förbättra stödet till vittnen. Jämför reservation 13 (m, kd, c, fp).

Flera motioner tar upp frågor om stöd till vittnen. I motionerna Ju930 och Ju730 (båda m) efterfrågas åtgärder för att skydda hotade vittnen. I motionerna Ju15 och Ju933 (båda fp) begärs att det skall finnas vittnesstöd i alla domstolar. Motionären bakom Ju730 är inne på liknande tankar och anser att möjligheten till sådant stöd bör framgå av utsända kallelser. I samma motion liksom i motion Ju913 (kd) understryks vikten av att domstolslokalerna är anpassade till vittnens särskilda behov.

I november 1999 gav regeringen Rikspolisstyrelsen i uppdrag att i samverkan med Riksåklagaren, Domstolsverket, Kriminalvårdsstyrelsen och Brottsoffermyndigheten utarbeta ett nationellt handlingsprogram för skydd av vittnen, målsägande och andra bevispersoner.

Uppdraget redovisades i en rapport i december 2000. Det nationella skyddsprogrammet föreslås innehålla fyra skydds nivåer där den högsta innebär omlokalisering och identitetsbyte. Enligt förslaget bör det vidare finnas ett basutbud av åtgärder, bl.a. skyddat boende, tekniska åtgärder och en kontaktorganisation. Det sistnämnda går ut på att varje polismyndighet eller kriminalvårdsmyndighet bör ha en intern organisation för programmet som ger möjlighet för en bevisperson till kontakt med polisen dygnet runt. Det nationella handlingsprogrammet bör enligt förslaget regleras i en ny lag om skydd för bevispersoner.

I propositionen redovisar regeringen sin målsättning att det vid samtliga tingsrätter och hovrätter skall finnas vittnesstöd inom tre år. Brottsoffermyndigheten kommer att få regeringens uppdrag att tillsammans med Domstolsverket ta fram en plan för hur det målet skall kunna uppnås och medverka till att vittnesstödsverksamhet anordnas vid de orter där sådan verksamhet ännu inte bedrivs. Planen bör redovisas senast den 31 december i år.

Domstolsverket har inom ramen för sitt arbete med att ta fram ett åtgärdsprogram för att förbättra domstolarnas bemötande av parter och vittnen m.fl. gjort en samlad översyn av de kallelser som sänds ut. Informationsblad om att vittna m.m. finns tillgängliga på Domstolsverkets intranätsida och kan hämtas av domstolarna för att bifogas kallelserna.

Domstolslokalernas utformning är föremål för en kontinuerlig översyn och vid ombyggnader beaktas alltid behovet av särskilda väntrum för målsägande.

Utskottet behandlade liknande yrkanden om skydd för vittnen senast våren 2000 (bet. 1999/2000:JuU23 s. 33 f). Utskottet hänvisade då till det nu före-

liggande förslaget om ett nationellt handlingsprogram för skydd av bevispersoner.

Utskottet kan konstatera att när det gäller stödet till vittnen är det i mångt och mycket samma slags överväganden som är aktuella som när det gäller målsägande. Det är alltså inte bara ur vittnets personliga perspektiv viktigt med skydd, stöd och ett allmänt sett gott bemötande. Dessa frågor har också på detta område betydelse för rättssäkerheten i ett större perspektiv. Här tänker utskottet främst på den stora betydelse som vittnesmål ofta har för bevisningen. Vittnesmålen kan äventyras om vittnen inte känner förtroende för rättsväsendet och därför undandrar sig att vittna. Mot denna bakgrund vill utskottet uttrycka sitt stöd för det brett upplagda arbete som pågår på detta område. Här vill utskottet särskilt framhålla det arbete som Domstolsverket bedriver. Motionsönskemålen får anses vara tillgodosedda. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju15, Ju730, Ju913, Ju930 och Ju933 i här aktuella delar.

Resursfrågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motioner som rör kostnadsaspekter på arbetet med stöd till brottsoffer. Utskottet hänvisar till regeringens beräkningar i propositionen, pågående beredningsarbete och kommande budgetbehandling. Jämför reservation 14 (m, kd, c).

Frågor om kostnader för åtgärder som tar sikte på stödet till brottsoffren tas upp i flera motioner. Sålunda anförs i motion Ju14 (m) att rättsväsendet behöver ökade anslag för att klara av att stödja brottsoffren. I motion Ju11 (kd) anförs att kommunerna behöver mer pengar som en följd av förslaget till ändring i socialtjänstlagen samt att den som fått fingerade personuppgifter måste kunna få ersättning för kostnader. I samma motion liksom i motionerna Ju12 (c) och Ju410 (m) tas upp frågan om finansiering av vittnesstödsverksamheten.

Utskottet noterar att regeringen uppmärksammat att de förändringar som aviseras i propositionen kommer att kosta pengar. Sålunda beräknas utbildningsinsatserna kosta 1 miljon kronor i år och 2 miljoner kronor nästa år. Vidare anförs att Brottsoffermyndigheten kommer att få sammanlagt 1,5 miljoner kronor under dessa år för att initiera lokal brottsoffersamverkan. För vittnesstöd budgeteras sammanlagt 3 miljoner kronor under åren 2001 och 2002. För metodutveckling avsätts 0,5 miljoner, och för kunskapsutveckling avsätts sammanlagt 1,5 miljoner kronor. Det sistnämnda beloppet har samband med förslaget att tydliggöra socialtjänstens ansvar för brottsoffren, och ett utvecklingsuppdrag till Socialstyrelsen aviseras.

Utskottet konstaterar vidare att de redovisade beräkningarna följs upp i regeringens förslag till tilläggsbudget för innevarande budgetår. Sålunda föreslås att anslaget till Brottsoffermyndigheten tillförs 3 miljoner kronor.

Utskottet ser ingen anledning att ifrågasätta de beräkningar som gjorts. Utskottet anser vidare att verksamheten med vittnesstöd, som regeringen anført, bör bedrivas på ideell basis så att de organisatoriska lösningarna kan variera efter lokala behov och förutsättningar. Härav följer att utskottet inte kan ställa sig bakom önskemålet i motion Ju12 om statligt administrativt stöd. Här vill utskottet också påpeka att det blir anledning att återkomma till dessa frågor i samband med behandlingen av 2001 års ekonomiska vårproposition och förslaget till tilläggsbudget. Avslutningsvis anser utskottet att det är för tidigt att nu ta ställning till hur eventuell ersättning för dem som fått fingerade personuppgifter skall utformas. Som framgår av propositionen kommer den frågan att behandlas inom ramen för den fortsatta beredningen av det nationella handlingsprogrammet om skydd för bevispersoner.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju11, Ju12, Ju14 och Ju410 i här aktuella delar.

Övrigt

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som rör besöksförbud. Jämför reservation 15 (m, fp).

Vidare föreslås att riksdagen avslår motioner där det efterfrågas en särskild förtursregel också för mål där målsäganden är under 18 år. Jämför reservation 16 (fp).

Slutligen föreslår utskottet att riksdagen avslår motionsyrkanden där det begärs en lagreglerad rätt för målsäganden att yttra sig under huvudförhandlingen. Jämför reservation 17 (m).

Besöksförbud

I propositionen anføres att det finns skäl som talar för att det skydd som besöksförbud kan ge måste förbättras ytterligare. Inom Justitiedepartementet pågår en beredning av frågor om skydd för kvinnor som utsatts för brott av närstående män. De rättsliga förutsättningarna för intensivövervakning med elektronisk kontroll i samband med besöksförbud utreds. Vidare övervägs andra sätt att åstadkomma ett ökat skydd för utsatta kvinnor. En viktig utgångspunkt är att de åtgärder som skall skydda kvinnan inte i första hand skall inkräkta på hennes integritet. En departementspromemoria kommer att bli remitterad under sommaren i år.

I motion Ju15 (fp) föreslås att ett besöksförbud skall kunna avse en del av en kommun och att elektronisk övervakning skall kunna användas på män som överträder ett sådant förbud.

Utskottet avstyrkte liknande yrkanden våren 2000 (bet. 1999/2000:JuU23 s. 17 f). Utskottet hänvisade till det redan då pågående beredningsarbetet inom Justitiedepartementet.

Utskottet anser alltså att det pågående beredningsarbetet bör avvaktas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju15 i dessa delar.

Unga brottsoffer

Med förebild i förtursreglerna i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) begärs i motionerna Ju812 (fp) och Ju904 (m) regler innebärande att även ärenden där *målsäganden* är under 18 år skall behandlas med förtur.

Den bestämmelse i LUL som motionärerna hänvisar till innebär ett särskilt skyndsamhetskrav i alla förundersökningar där den som är under 18 år är misstänkt för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Beslut i åtalsfrågan skall i dessa fall ske senast inom sex veckor från det att den unge delgavs brottsmisstanken.

Kommittén mot barnmisshandel har i det ovan nämnda delbetänkandet föreslagit en ändring i rättegångsbalken som innebär att förundersökning som avser brott mot liv eller hälsa, brott mot frihet och frid samt sexualbrott skall bedrivas särskilt skyndsamt, om målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år. Vidare föreslås att förundersökningen i sådana fall skall vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och senast inom tre månader efter det att anmälan upprättats. Tidsfristen föreslås få överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens art eller andra särskilda omständigheter. Kommittén betonar också vikten av skyndsamhet i hela rättskedjan, alltså även vid den fortsatta processen i domstol.

Kommitténs förslag bereds som tidigare framgått i Regeringskansliet.

Utskottet håller naturligtvis med motionärerna om att det är viktigt att mål där målsäganden är under 18 år handläggs så snabbt som möjligt. För närvarande bereds ett förslag i Regeringskansliet med den av motionärerna önskade inriktningen. Beredningen bör avvaktas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju812 och Ju904.

Målsägandens rätt att yttra sig

I motionerna Ju911 och Ju930 (båda m) efterfrågas en uttrycklig rätt för målsäganden att yttra sig under en huvudförhandling.

Brottsofferutredningen har föreslagit att målsägandes rätt att ställa frågor till bevispersoner utvidgas till att gälla även sådana målsägande som inte för talan.

Under remissbehandlingen riktades kritik mot förslaget. Kritiken gick i huvudsak ut på att det här rör sig om mål där målsäganden inte för talan vare sig genom att biträda åtalet eller genom att föra talan om skadestånd. Målet rör således endast själva ansvarsfrågan, och frågor som låg vid sidan av ansvarsfrågan skulle tynga processen i onödan. Om målsäganden vill kunna ställa frågor vore lösningen på det enligt remissinstanserna att biträda åtalet.

Utskottet vill för sin del anföra följande. Motionsönskemålet får anses innefatta en begäran om att målsäganden generellt skall kunna få yttra sig under rättegången. Med anledning härav vill utskottet anföra att rättegången syftar till att pröva den talan som ligger på rättens bord. Om målsäganden vill agera som part i rättegången krävs inte mer av honom eller henne än att han biträder åtalet. Detta sker genom att målsäganden underrättar domstolen om det. En målsägande som är part har naturligtvis rätt att till slutförande av sin talan anföra det han eller hon finner nödvändigt.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att gällande regler tillgodoser de anspråk på möjligheter att yttra sig som kan vara befogade i samband med rättegången. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju911 och Ju930 i här aktuella delar.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2)

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju13 yrkande 1 och 2000/01:Ju14 yrkande 1 och med avslag på motionerna 2000/01:Ju12 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Ju914 yrkande 5 samt 2000/01:Ju933 yrkande 21 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 1.

Ställningstagande

Vi vill understryka vikten av att arbetet med att ge brottsoffer stöd och skydd tar som utgångspunkt att rättsstaten fungerar. Målet för rättsväsendet är ju att minska brottsligheten och öka tryggheten för medborgarna. De brister som finns i dag är till största delen ett resultat av bristande resurser. Handläggningstiderna inom polisen liksom den låga upplärningsprocenten är exempel på detta.

För att komma till rätta med problemen behövs emellertid inte bara ökade resurser. I varje avseende bör brottsoffrens situation särskilt beaktas. Vid utformningen av olika styrdokument på rättsväsendets område bör således brottsoffrens perspektiv alltid ägnas särskild uppmärksamhet. Vidare måste lagstiftningen i högre utsträckning utgå från brottsoffrens behov av skydd. Verkställigheten av fängelsestraff får inte ske på ett sätt som äventyrar brottsoffrens tilltro till samhället.

När det gäller arbetet med stöd till brottsoffer vill vi också understryka att brottsoffren knappast kan betraktas som en enhetlig grupp med helt igenom likartade intressen.

Det bör ankomma på regeringen att beakta det anförda i det fortsatta arbetet med att förbättra situationen för brottsoffren.

Vi ställer oss alltså bakom motionerna Ju13 och Ju14 i dessa delar. Övriga motioner i här aktuella delar bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

2. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2)

av Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motion 2000/01:Ju914 yrkande 5 och med avslag på motionerna 2000/01:Ju12 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Ju13 yrkande 1, 2000/01:Ju14 yrkande 1 och 2000/01:Ju933 yrkande 21 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 2.

Ställningstagande

Vi anser att arbetet med att stödja brottsoffren bör inriktas på att se till att Sverige följer FN:s deklaration om brottsoffrens rättigheter. Denna fråga bör analyseras noggrant. Regeringen bör ges i uppdrag att tillsätta en utredning med uppgift att göra en sådan analys och vid behov återkomma till riksdagen med förslag till lagändringar.

Vi ställer oss alltså bakom motion Ju914 i denna del. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

3. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2)

av Gunnel Wallin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motion 2000/01:Ju12 yrkandena 1 och 2 samt med avslag på motionerna 2000/01:Ju13 yrkande 1, 2000/01:Ju14 yrkande 1, 2000/01:Ju914 yrkande 5 och 2000/01:Ju933 yrkande 21 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 3.

Ställningstagande

Enligt min mening kan behovet av samverkan i fråga om stödet till brottsoffren inte nog understrykas. Det behövs också en nollvision för våld mot kvinnor och barn. Strategin för stödet till brottsoffer behöver ges en tydligare inriktning i dessa delar. Det saknas anledning att vänta till dess att regleringsbrevet för år 2002 skall beslutas med att ge Rikspolisstyrelsen m.fl. myndigheter i uppdrag att verka för ökad samverkan. Riksdagen bör redan nu besluta att ge regeringen i uppdrag att fatta de besluten.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion Ju12 i dessa delar. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

4. Strategi för stödet till brottsoffer (punkt 2)

av Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motion 2000/01:Ju933 yrkande 21 samt med avslag på motionerna 2000/01:Ju12 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Ju13 yrkande 1, 2000/01:Ju14 yrkande 1 och 2000/01:Ju914 yrkande 5 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 4.

Ställningstagande

Jag anser att frågan om bemötandet av brottsoffret är av central betydelse i arbetet med att förbättra situationen för brottsoffren, och bemötandefrågan borde ha fått större utrymme i brottsofferstrategin. Brottsoffren måste helt enkelt få samhällets reservationslösa uppmärksamhet och stöd. Regeringen bör därför ges i uppdrag att beakta detta särskilt vid utformningen av alla de uppdrag till myndigheter som aviseras i propositionen.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion Ju933 i denna del. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

5. Målsägandebiträde och stödperson (punkt 3)

av Gunnel Wallin (c) och Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:So545 yrkande 16 och 2000/01:A812 yrkande 23 samt med avslag på motion 2000/01:Ju13 yrkande 4 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 5.

Ställningstagande

Vi anser att det bör vara en uppgift för rättsväsendet att också verka för att målsäganden ges stöd som är kurativt. En stödperson som förordnats av rätten skulle kunna utgöra ett värdefullt komplement till det stöd ett målsägandebiträde kan ge. Regeringen bör därför ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motionerna So545 och A812 i här aktuella delar. Motion Ju13 i denna del bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

6. Socialtjänsten och brottsoffren (punkt 5)

av Kia Andreasson (mp) och Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620) med den ändringen att ordet ”bör” i 8 a § första meningen byts ut mot ordet ”skall”. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Ju15 yrkande 1, 2000/01:So53 yrkande 2, 2000/01:So450 yrkande 7, 2000/01:So502 och 2000/01:So505 samt avslår motion 2000/01:Ju13 yrkande 3.

Ställningstagande

Som framgår av propositionen har intentionerna bakom lagändringen våren 1998 inte till fullo slagit igenom. Vi anser därför att tiden nu får anses mogen att ytterligare skärpa kraven på socialtjänsten. Detta bör ske så att socialtjänsten åläggs ett tydligare ansvar på det sätt som framgår av vårt lagförslag. I fråga om motion Ju13 delar vi majoritetens uppfattning.

7. Information till brottsoffer (punkt 6)

av Ingemar Vänerlöv (kd), Ragnwi Marcelind (kd), Gunnel Wallin (c) och Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju11 yrkande 3, 2000/01:Ju12 yrkande 4, 2000/01:Ju13 yrkande 2 och 2000/01:Ju15 yrkande 5 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 7.

Ställningstagande

Vi anser att informationen till brottsoffren måste förbättras. Det behövs flera olika åtgärder.

När polisen kommer i kontakt med ett brottsoffer bör man fråga om han eller hon vill komma i kontakt med en brottsofferjour eller liknande organisation. Detta är av sådan vikt att polisen bör åläggas en skyldighet att göra detta. På detta sätt slipper man ifrån det problem med sekretess som uppkommer ifall polisen skulle åläggas att i stället informera stödorganisationer om brottsoffret.

När det gäller åklagarna anser vi att deras kontakter med målsägandena före rättegången måste stramas upp. Målsägandena måste få god information om möjligheterna till skadestånd och om hur rättegången kommer att gå till.

En tydligare reglering i dessa frågor bör införas i förundersökningskungörelsen. Det får ankomma på regeringen att vidta åtgärder med anledning av det anförda.

8. Utbildning för personal inom rättsväsendet (punkt 7)

av Ingemar Vänerlöv (kd), Ragnwi Marcelind (kd) och Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju15 yrkande 6, 2000/01:Ju912 yrkande 2, 2000/01:Ju913 yrkande 3 och 2000/01:A812 yrkande 19 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 8.

Ställningstagande

Vi vill understryka utbildningens betydelse när det gäller bemötandet av brottsoffer. De åtgärder som aviseras är inte tillräckliga. De som arbetar inom rättsväsendet och möter brottsoffer i sitt dagliga arbete är företrädesvis poliser och jurister. Dessa yrkesgrupper måste därför redan i sin grundläggande utbildning få erforderliga kunskaper för att på rätt sätt kunna bemöta människor som utsatts för brott. Här brister det enligt vår mening i dag.

Vi anser mot denna bakgrund att brottsoffrens situation bör genomsyra hela polisutbildningen. När det gäller juristutbildningen bör examensordningen ses över med inriktning på att lyfta fram brottsoffrens situation.

Regeringen bör ges i uppdrag att vidta åtgärder i enlighet med det anförda.

9. Brott mot barn (punkt 8)

av Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlöv (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju11 yrkande 2 och 2000/01:Ju927 yrkande 6 samt med avslag på motionerna 2000/01:Ju224, 2000/01:Ju918, 2000/01:Ju921 yrkande 4, 2000/01:Ju923 och 2000/01:Ju924 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 9.

Ställningstagande

Vi har tidigare understrukit vikten av att reglerna om förhör med barn ändras så att barn i högre utsträckning kan förhöras vid fler än ett tillfälle. Vi anser det därför glädjande att Kommittén mot barnmisshandel lagt fram ett sådant förslag. Emellertid har det nu gått ett år sedan förslaget lades fram, och i propositionen aviseras ingen ändring av förundersökningskungörelsen. Mot den bakgrunden anser vi att riksdagen nu bör ge regeringen i uppdrag att genomföra den ändring som kommittén föreslagit.

Vi ställer oss alltså bakom motionerna Ju11 och Ju927 i här aktuella delar. Motionerna Ju224, Ju918, Ju923 och Ju924 samt motion Ju921 i här aktuell del bör däremot inte nu föranleda någon åtgärd från riksdagen sida.

10. Brott mot barn (punkt 8)

av Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju224 och 2000/01:Ju918 samt med avslag på motionerna 2000/01:Ju11 yrkande 2, 2000/01:Ju921 yrkande 4, 2000/01:Ju923, 2000/01:Ju924 och 2000/01:Ju927 yrkande 6 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 10.

Ställningstagande

Jag anser att bekämpningen av barnmisshandel måste intensifieras. Det är därför glädjande att Kommittén mot barnmisshandel lagt fram flera förslag på området. Förslagen har dock legat på regeringens bord i ett år. Jag anser därför att regeringen bör ges i uppdrag att skynda på beredningen av kommitténs förslag. Kommitténs förslag avseende rutiner för anmälningar enligt 71 § socialtjänstlagen bör i det sammanhanget ges särskild prioritet.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motionerna Ju918 och Ju224. Övriga här aktuella motioner bör inte nu föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

11. Brottsskadeersättning (punkt 9)

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motion 2000/01:Ju906 yrkande 1 och med avslag på motion 2000/01:Ju922 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 11.

Ställningstagande

Den som själv utsätter sig för en kalkylerad risk genom att åta sig exempelvis militära uppdrag utomlands bör inte vara berättigad till brottsskadeersättning. Den som drabbas av brott under sådana uppdrag bör ersättas i annan ordning.

Vi noterar att Brottsoffermyndigheten i sin praxis gett uttryck för den uppfattning vi nu redovisat. För att säkerställa att ersättning framöver inte betalas ut i sådana fall anser vi att detta bör slås fast i brottsskadelagen. Regeringen bör därför ges i uppdrag att utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anför.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motion Ju906 i denna del. Motion Ju922 bör inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

12. Brottskadeersättning (punkt 9)

av Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motion 2000/01:Ju922 och med avslag på motion 2000/01:Ju906 yrkande 1 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 12.

Ställningstagande

Jag anser att det är viktigt att Brottsoffermyndigheten följer de avgöranden som meddelas av domstolarna i fråga om skadestånd. Om Brottsoffermyndigheten gör bedömningen att brottsskadeersättningen bör bestämmas till ett lägre belopp än vad domstolarna dömt ut i skadestånd innebär det på sikt att den trygghet som myndighetens avgöranden syftar till att upprätthålla i stället urholkas.

Mot denna bakgrund anser jag att det finns skäl att utreda frågan om hur brottsskadeersättningen bör bestämmas. Målsättningen bör vara att bedömningarna blir mer lika dem som görs i domstolarna.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion Ju922. Motion Ju906 i här aktuell del bör inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

13. Vittnesstöd (punkt 10)

av Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c), Anita Sidén (m) och Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju15 yrkande 4, 2000/01:Ju730, 2000/01:Ju913 yrkande 13, 2000/01:Ju930 yrkande 10 och 2000/01:Ju933 yrkande 17 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 13.

Ställningstagande

Många gånger är det uppgifter från vittnen som faller avgörandet i brottmål. Att människor vill och vågar vittna är därför av central betydelse för rättsväsendets funktion. Som exempel på åtgärder som skulle kunna vidtas vill vi anföra följande.

De vittnen som utsatts för hot är enligt vår uppfattning inte hjälpta av den i och för sig värdefulla verksamheten med vittnesstöd. Dessa vittnen måste ges ett annat stöd. Det nationella handlingsprogrammet som Rikspolisstyrelsen lagt fram är ett steg i rätt riktning. Regeringen bör emellertid ges i uppdrag att vid beredningen av programmet beakta att de vittnen som utsatts för hot i

vissa fall kan behöva få en särskild stödperson utsedd av domstolen i det mål där vittnesmålet skall lämnas.

En annan åtgärd som skulle kunna förbättra situationen för vittnen är särskilda väntrum. Även i övrigt bör en anpassning av domstolarnas lokaler ske till bevispersonernas särskilda behov av skydd. Det arbete som bedrivs är inte tillräckligt. En separat översyn av samtliga domstolars lokaler bör genomföras. Målsättningen skall vara att samtliga domstolar kan erbjuda särskilda väntrum för bevispersoner. Behovet av säkerhetsåtgärder i fråga om sådana lokaler bör också ses över. Regeringen bör alltså ges i uppdrag att genomföra en samlad översyn av lokalernas utformning inom domstolsväsendet.

Slutligen anser vi att det i och för sig är glädjande att regeringen redovisat en målsättning när det gäller vittnesstödsverksamheten. Målsättningen bör emellertid vara att sådan verksamhet skall finnas vid alla tingsrätter och hovrätter inom ett år och inte som regeringen anfört inom tre år. Riksdagen bör därför ge regeringen i uppdrag att i stället arbeta utifrån den nu redovisade målsättningen.

14. Resursfrågor (punkt 11)

av Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju11 yrkandena 1, 4 och 5, 2000/01:Ju12 yrkande 3, 2000/01:Ju14 yrkande 2 och 2000/01:Ju410 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 14.

Ställningstagande

Ett väl fungerande rättsväsende är det bästa sättet att ge brottsoffren stöd samtidigt som det förebygger nya brott. Vi vill därför understryka att en satsning på rättsväsendet också är en satsning på brottsoffren. För att exempelvis polisen skall kunna ta sig tid att bemöta brottsoffren på rätt sätt krävs att antalet poliser är tillräckligt.

När det sedan gäller de åtgärder som är särskilt inriktade på att åstadkomma ett bättre stöd till brottsoffer anser vi att regeringens beräkningar i propositionen är väl återhållsamma. Särskilt gäller detta verksamheten med vittnesstöd. Denna verksamhet befinner sig i ett uppbyggnadsskede, och det kan inte accepteras att den äventyras av otillräckliga resurser. Också kommunerna kommer att behöva ökade anslag med anledning av den tydligare regleringen i socialtjänstlagen. Här vill vi påpeka att syftet med lagändringen ju rimligen måste vara att kommunerna skall göra något mer än vad de redan gör.

Kostnaderna för dem som fått fingerade personuppgifter bör inte belasta polisens anslag.

Regeringen bör ges i uppdrag att beakta det anförda i det fortsatta budgetarbetet.

15. Besöksförbud (punkt 12)

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m) och Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motion 2000/01:Ju15 yrkandena 2 och 3 som sin mening för regeringen vad som anförts i reservation 15.

Ställningstagande

Kvinnor som utsatts för våld och hot måste få ett bättre skydd. En åtgärd som förtjänar att lyftas fram i det sammanhanget är möjligheterna att meddela besöksförbud. Ett sätt att förbättra skyddet skulle kunna vara att göra det möjligt att låta ett besöksförbud gälla en viss del av en kommun.

För att motverka det välkända problemet att den som ålagts besöksförbud inte respekterar det bör det också vara möjligt att ställa den som brutit mot ett sådant förbud under elektronisk övervakning.

Frågor om besöksförbud är visserligen föremål för överväganden i Justitiedepartementet. Förra våren lämnades dock beskedet att inriktningen var att översynen skulle vara klar under år 2000 och ett förslag lämnas till riksdagen under år 2001. Av allt att döma ser det nu inte ut att lämnas något sådant förslag under detta år. Mot den bakgrunden anser att jag att riksdagen nu bör uttala att beredningsarbetet bör skyndas på.

16. Unga brottsoffer (punkt 13)

av Staffan Werme (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju812 och 2000/01:Ju904 som sin mening för regeringen vad som anförts i reservation 16.

Ställningstagande

Jag anser att hänsyn även bör tas till brottsoffren när det gäller vilka mål som skall handläggas med förtur. Som Kommittén mot barnmisshandel funnit finns det skäl att låta kravet på skyndsam handläggning under förundersökning gälla även fall där *målsäganden* är under 18 år. Enligt min mening bör man emellertid ta steget fullt ut och införa ett krav på att handläggningen sker

skyndsamt även i domstolarna. Riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att komplettera kommitténs uppdrag i enlighet med det anförda.

17. Målsägandens rätt att yttra sig (punkt 14)

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager med anledning av motionerna 2000/01:Ju911 yrkande 18 och 2000/01:Ju930 yrkande 12 som sin mening för regeringen vad som anförs i reservation 17.

Ställningstagande

Vi anser att balansen i rättegången mellan å ena sidan den tilltalade och å andra sidan åklagaren och brottsoffret kräver att målsäganden ges ett särskilt utrymme att agera.

Regeringen bör ges i uppdrag att utreda frågan om hur en rätt för målsägande att yttra sig bör regleras och återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den inriktning vi nu förordat.

Särskilt yttrande

Information till brottsoffer (punkt 6)

Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Brottsofferjourerna spelar en viktig roll i arbetet med att ge brottsoffer det stöd de så väl behöver i en många gånger svår situation. På alltfler orter har brottsofferjourer byggts upp med hjälp av engagerat frivilligarbete. Verksamheten har på många håll blivit en stor tillgång för polis och domstolar i deras arbete med att stödja brottsoffer. Detta arbete har på ett kraftfullt sätt visat på de ideella organisationernas betydelse och möjligheter att arbeta på ett fritt och obundet sätt.

Ett förtroendefullt samarbete mellan polis och brottsofferjourerna är givetvis av allra största betydelse när det gäller att åstadkomma ett gott stöd till brottsoffren. I det sammanhanget vill vi understryka att polisen har en nyckelroll när det gäller att sprida information till brottsoffren om möjligheterna att erhålla stöd. Vi är emellertid inte beredda att nu förorda en mer detaljerad författningsreglering av polisens agerande gentemot målsägandena. Vi har därför valt att inte ställa oss bakom motionerna Ju11, Ju12, Ju13 och Ju15 i här aktuella delar.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2000/01:79 har regeringen (Justitiedepartementet) föreslagit att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebiträde,
2. lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620).

Följdmotioner

2000/01:Ju11 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett kontinuerligt ekonomiskt stöd till vittnesstödsverksamheten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn som brottsoffer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisens informationsskyldighet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om socialnämndens behov av ökade ekonomiska resurser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ersättning till enskild som fått fingerade personuppgifter.

2000/01:Ju12 av Gunnel Wallin m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av att införa en "nollvision" för våld mot kvinnor och barn.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att polis, åklagare, domstolar, kriminalvård och hälso- och sjukvård arbetar gemensamt för att skydda och stötta brottsoffren.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en statlig administrativ hjälp till de ideella organisationerna i deras arbete med vittnesstödet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om insatser för att förbättra informationen till brottsoffren.

2000/01:Ju13 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utgångspunkter för en strategi för stödet till brottsoffer skall utformas.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ytterligare förändringar i förundersökningskungörelsen (1947:948) i syfte att öka brottsoffrens delaktighet i rättsprocessen.
3. Riksdagen beslutar att andra meningen i 8 a § i regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620) skall lyda: Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor, barn och ungdomar som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.
4. Riksdagen beslutar om införande av en ny bestämmelse 1 a § av följande lydelse i lagen (1988:609) om målsägandebiträde: Har efterlevande make, sambo, bröstarvinge, fader, moder eller syskon till någon som dödat genom brott med hänsyn till sina personliga förhållanden eller andra omständigheter behov av ett målsägandebiträde skall ett sådant biträde förordnas när förundersökningen har inletts. För ett förordnande enligt denna paragraf gäller i övrigt samma bestämmelser som för ett målsägandebiträde åt en målsägande.

2000/01:Ju14 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av en fungerande rättsstat för att bistå brottsoffer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av tillräckliga resurser för rättsväsendets brottsofferbemötande.

2000/01:Ju15 av Johan Pehrson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ordet "bör" i 8 a § socialtjänstlagen (1980:620) ersätts med "skall" i den av regeringen föreslagna lydelsen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvidgat besöksförbud.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om överträdelse av besöksförbud.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av vittnesstöd.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om informationen från polis till stödorganisationer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brottsofferperspektivet måste ges större uppmärksamhet i polis- respektive juristutbildningen.

Motion väckt med anledning av proposition 2000/01:80

2000/01:So53 av *Lotta Nilsson Hedström och Kerstin-Maria Stalin (mp)*:

2. Riksdagen beslutar att ersätta ordet bör med skall när det gäller socialnämndens åtaganden gentemot brottsoffer och misshandlade kvinnor.

Motioner från allmänna motionstiden

2000/01:Ju224 av *Birgitta Carlsson m.fl. (c, m, v, kd, fp, mp)*:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn i familjer där misshandel förekommer måste synliggöras genom förbättrade rutiner mellan polis och socialtjänst.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildning i hur man hanterar barn i sådana situationer måste förbättras.

2000/01:Ju410 av *Cecilia Magnusson och Anita Sidén (m)*:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att staten skall finansiera utbildning och ersättning för vittnesstöd i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:Ju730 av *Bertil Persson (m)*:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre skydd för hotade vittnen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk information om vittnesstöd.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skilda väntrum för parternas vittnen.

2000/01:Ju812 av *Yvonne Ångström (fp)*:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att snarast möjligt se över reglerna om förtursbehandling av mål med unga målsägande.

2000/01:Ju903 av *Mikael Oscarsson (kd)*:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att se över stödet till brottsoffer.

2000/01:Ju904 av *Elizabeth Nyström och Jan-Evert Rådström (m)*:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda bestämmelser för unga brottsoffer.

2000/01:Ju906 av Elizabeth Nyström och Lars Björkman (m):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring och förtydligande av brottskadelagen i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:Ju908 av Stefan Hagfeldt (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en stärkt ställning för brottsoffer.

2000/01:Ju911 av Bo Lundgren m.fl. (m):

18. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ändring av rättegångsbalken i syfte att bereda målsägande och brottsoffer en rätt att yttra sig under huvudförhandling i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:Ju912 av Sofia Jonsson (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning om sexualiserat våld för polisen, domstolsväsendets, sjukvårdens och de sociala myndigheternas anställda.

2000/01:Ju913 av Alf Svensson m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av utbildning och fortbildning för de grupper som i sitt dagliga liv kommer i kontakt med brottsoffer.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utformningen av domstolarnas lokaler.

2000/01:Ju914 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det nationella brottsofferskyddet måste kompletteras med internationella åtgärder.

2000/01:Ju918 av Birgitta Carlsson m.fl. (c, m, v, kd, fp, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad forskning, kunskap och information angående barnmisshandel.

2000/01:Ju921 av Lennart Daléus m.fl. (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kraftfulla åtgärder mot brott riktade mot barn.

2000/01:Ju922 av Lennart Kollmats (fp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lösning av problemet med ersättning till brottsoffer.

2000/01:Ju923 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet för att motverka sexuellt utnyttjande av barn.

2000/01:Ju924 av Margareta Israelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnet som brottsoffer.

2000/01:Ju927 av Gun Hellsvik m.fl. (m):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre förutsättningar vid förhör med barn.

2000/01:Ju930 av Gun Hellsvik m.fl. (m):

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag avseende ännu icke genomförda, men av Brottsofferutredningen föreslagna, brottsofferstödjande åtgärder.

10. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag med anledning av departementspromemorian Ds 1995:1, Vittnen och målsäganden i domstol.

12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ändring av rättegångsbalken i syfte att bereda målsägande och brottsoffer en rätt att yttra sig under huvudförhandling.

2000/01:Ju933 av Siw Persson och Johan Pehrson (fp):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vittnesbiträden.

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning.

2000/01:So450 av Matz Hammarström m.fl. (mp):

7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 8 a § socialtjänstlagen.

2000/01:So502 av Birgitta Ahlqvist m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd och hjälp till kvinnor som utsatts för våld.

2000/01:So505 av Ingrid Burman m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i 8 a § socialtjänstlagen byta ut ordet bör mot skall.

2000/01:So545 av Lena Ek m.fl. (c):

16. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om stödpersoner för att stärka brottsoffren under förundersökningen.

2000/01:A812 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att polis och vårdpersonal måste få den utbildning och de resur-

ser som krävs för att klara av sina uppgifter att upprätta ordning, hjälpa och vårda misshandlade kvinnor.

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de målsägande som vill skall kunna få en stödperson som informerar om rättegångsförfarandet och stöttar inför konfrontationen med den åtalade.

Regeringens lagförslag

